

Aikuisopiskelijan ohjaus ammattikorkeakoulussa –hanke
HOPS KEHITTÄMISEN JA KEHITTÄMISEN VÄLINEENÄ –
seminaari 31.1.2008

Hopsin ohjaus pedagogisena toimintana

FT, lehtori Johanna Annala

Tavoitteita...

- Päivän tavoitteena on jäsentää ajattelua siitä, miten hopsia ja sen ohjausta voi hyödyntää
 - yhteisöllisessä pedagogisessa kehittämistyössä
 - yksilötason työkaluna, jonka avulla voidaan suunnata, ohjata ja syventää oppimista ja asiantuntijaksi kasvua
- Projektin näkökulmasta tavoitteena on erityisesti selkeyttää **ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijan hopsohjauksen erityispiirteitä**
 - jatkuu myöhemmin teemaryhmissä

Alustuksen teemat

- Hopsin ohjauksen kehittämistyö ammattikorkeakoulussa
- Hopsin ja ohjauksen erilaisia merkityksiä
- Opiskelijoiden orientaatiot opiskeluun ja hopsin rakentamiseen
- Opettajien orientaatiot hopsin ohjaukseen
- Hops osana opetussuunnittelua ja AHOT - prosessia

Merkitysneuvotteluja hopsista ja sen ohjauksesta.

Toimintatutkimus hopsin ja sen ohjauksen kehittämisestä korkea-asteen koulutuksessa.

- Acta Universitatis Tamperensis 1225. Tampere: Tampere University Press. Saatavilla sähköisenä osoitteesta <http://acta.uta.fi/teos.phtml?10951>

Tutkimuksen tavoite

kehittää ja tutkia

korkea-asteen koulutukseen soveltuvaa henkilökohtaista opintosuunnitelmaa (hops) ja sen ohjausta pedagogisena käytänteenä

Tutkimustehtävänä oli

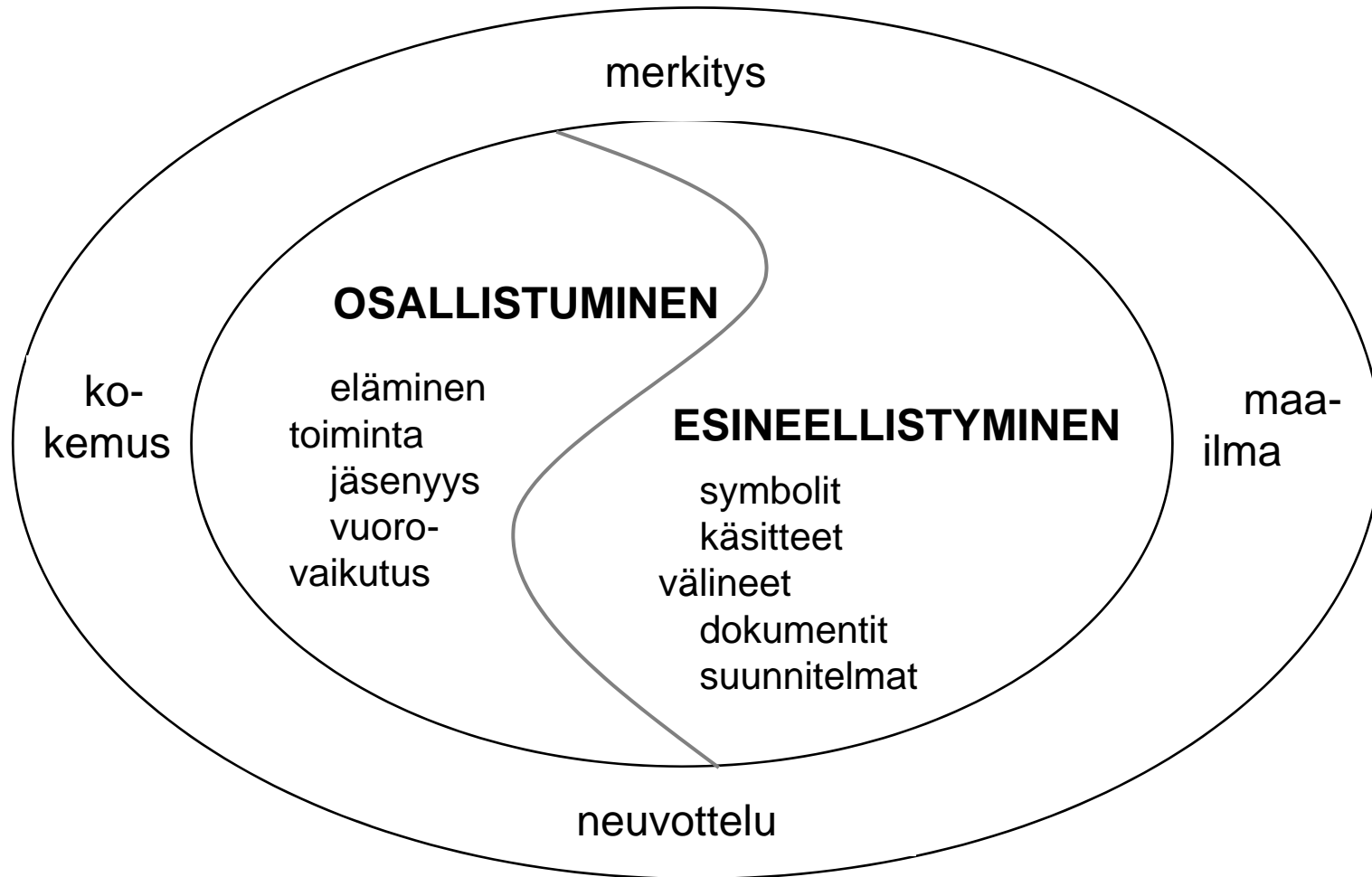
1. kuvata ja analysoida hopsin ja sen ohjauksen kehittämisen prosessia ja siinä tapahtuvia merkitysneuvotteluja sekä
2. kuvata ja analysoida hopsin muotoutumisen prosessia ja merkityksiä opiskelijoiden näkökulmasta

Osallistava toimintatutkimus

- Toteutettiin vuosina 2002-2005
- Mukana ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opettajatiimi (n=15) sekä vuosina 1999-2003 opintonsa aloittaneet nuorisooasteen opiskelijat (noin 40 aloittajaa per vuosi)
- fokus tiimissä ja 2002 aloittaneessa opiskelijaryhmässä

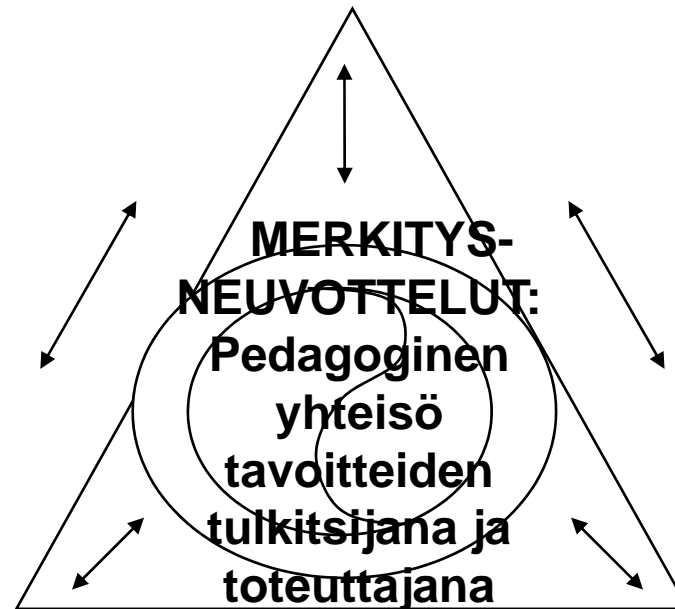
Aineisto ja sen analysointi

- Aineisto
 - Dokumentit: mm. tiimin muistiot, ohjaussuunnitelmat
 - Kyselyt: 3 opiskelijoille, 3 tiimille
 - Kirjoitelmat: opintonsa v. 2002 aloittaneiden kirjoitelmat hopsin muotoutumisesta v. 2005
- Aineiston analysointi etogeniaan perustuvalla kertovan muutosselonteon menetelmällä (Laitinen 1998; 1999)

Osallistumisen ja esineellistymisen kaksijakoisuus (Wenger 2003)

MIKROTASO:
Opiskelijan yksilölliset tavoitteet /
opiskelijoiden heterogeenisuus

MAKROTASO: Koulutus-
ja talouspoliittiset
tavoitteet / yhteiskunnan
moniarvoisuus

SYSTEEMITASO:
Korkeakoulun sisäiset
tavoitteet/ erilaiset
koulutuskulttuurit

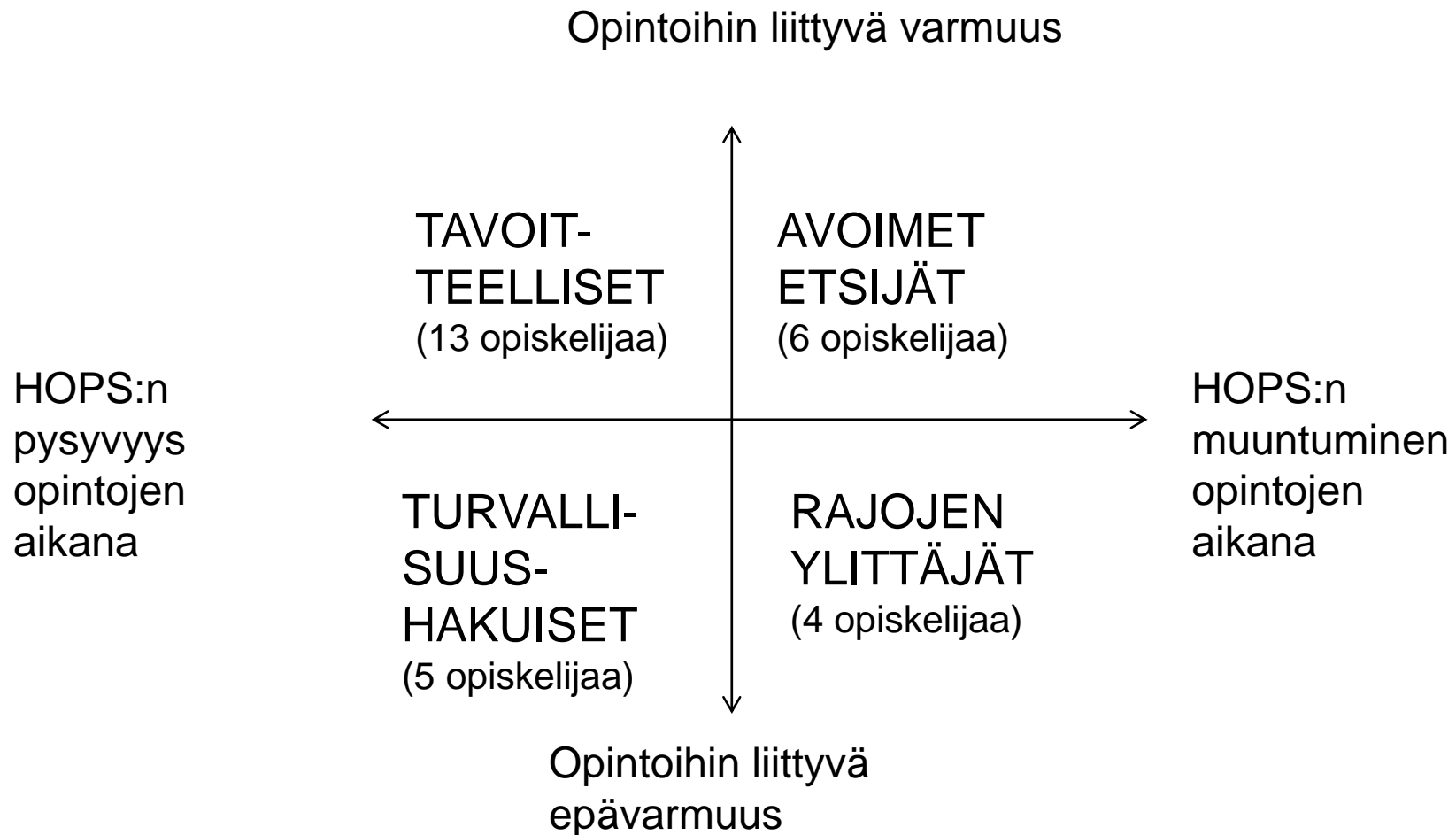
Hopsin tulkintakehykset (Annala 2007)

AMK ja yliopisto-opiskelijoiden yleiset opiskeluorientaatiot moninaistuneet

(= opiskelun merkitys opiskelijalle osana elämisen kokonaisuutta)
(Mäkinen, Lonka & Olkinuora 2002; Ahola & Olin 2000)

- Suunnitelmallisuus
- Huolestuneisuus
- Saavutussuuntautuneisuus
- Syväsuuntautuneisuus
- Pintasuuntautuneisuus
- Käytäntösuuntautuneisuus
- Sosiaalinen suuntautuneisuus
- Työelämään suuntautuneisuus +
- Omistautumattomuus -

- Omistautumattomasti orientoituneita jopa 20% opintojen alkuvaiheessa; olivat jo opintoihin hakeutumisvaiheessa epävarmoja opiskelun merkityksestä itselleen
 - heidän opintonsa tod.näk. keskeytyi, pitkittyi tai opintosuunta vaihtui ELLEI opinnoille löytynyt HENKILÖKOHTAISTA RELEVANSSIA
- Miksi olen täällä, mitä tällä saavutan, mikä minusta tulee / voisi tulla/ miten tämä vaikuttaa tulevaisuuteeni jne.

Orientaatiot hopsin rakentamisessa (Annala 2007)

Tavoitteelliset

- *Se oli unelmien täyttymys kun vuoden 2002 kesällä sain tiedon, että olin saanut opiskelupaikan sosiaalialan koulutusohjelmasta. Opiskeluaika kaiken kaikkiaan on ollut hyvin tiukkaa, mikä ehkä osaltaan liittyy omiin, itselle luomiin tavoitteisiin ja aikatauluihin sekä omiin henkilökohtaisen elämän haasteisiin. Mutta se on ollut osaltaan myös hyvin palkitsevaa ja antoisaa.*
- *Kun tarkastelen omaa hopsiani, huomaan tehneeni sekä oikeita että myös vääriä valintoja. Ammatillisen tiedon ja taidon karttuessa huomaan niitä puutoskohtia, joita työ edellyttää osaamaan, mutta opinnoissani näitä tietoja en ole kartuttanut.*
- *Toisinaan ajatus työelämään lähtemisestä pelottaa ja tuntuu, että en ole oppinut tarpeeksi asioita koulutuksen aikana. Kuitenkin tiedän, että työ tulee opettamaan minua ja minulla on koulutuksen käytyäni valmiudet työskennellä sosiaalialalla ja olen valmis kehittämään itseäni myös tulevaisuudessa. (Tyyppikompositio 1)*

Avoimet etsijät

- *Opiskelun alussa minulla oli osittain selkeä visio siitä mitä opiskelulta haluan. Ja tuo visio on ajan myötä myös tarkentunut ja vahventunut. Olin varma että tulen suuntautumaan sosiokulttuuriseen kasvatukseen.*
- *Työharjoittelukokemukseni vaikutti ratkaisevasti opintoihin. Autismi vei minut mukanaan ja innostuin lukemaan aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. (---)*
- *Syksyllä minulla oli päihdetyöhön liittyviä opintoja. Tällöin mielenkiintoni vaihtui narkomaaneihin mielenterveyskuntoutujien parista tehtävästä työstä. (---) projektin myötä kiinnostuin vankilassa tehtävästä päihdetyöstä. (---) olisi ehkä ollut hyvä, että minulla olisi ollut joitakin opintojaksoja liittyen lastensuojeluun.*
- *Loppujen lopuksi en ole valinnut ainuttakaan kurssia sosiokulttuurisen kasvatuksen puolelta, enkä tällä hetkellä näe itseäni työskentelemässä lasten parissa, vaikka en sitä mahdottomana ajatuksena pidä. (Tyyppikompositio 2)*

Turvallisuushakuiset

- *En ollut varma edes siitä, olinko tullut opiskelemaan oikeaa, omalta tuntuva alaa. Opiskeluni aloitin ikään kuin kokeilumielellä. (---) Ensimmäisen vuoden jälkeen en enää harkinnut alan tai koulun vaihtoa. –*
- *Koenkin, että esimerkiksi lastentarhanopettajakoulutukseen verrattuna varhaiskasvatukseen suuntautuville sosionomeille annetaan hyvin heikosti käytännön vinkkejä tai toimintaan ja sen suunnitteluun liittyviä ohjeita.*
- *Sosiaalialan työstä ajattelen nykyään arvostavampaan sävyyn. Vieläkään minulle ei ole täysin valjennut, mikä sosionomi (AMK) tarkalleen ottaen oikein on! Itse asiassa jo kolmatta vuotta edeltävä kesä kului ajatellessa, onko tämä sittenkään minun kouluni. Ajatus vaivaa edelleen silloin tällöin päätä, mutta tässä vaiheessa, kun opintoja on enää niin vähän jäljellä, ei kannata lopettaa kesken. (Tyyppikompositio 3)*

Rajojen ylittäjät

- *Opintosuunnitelmani ei henkilökohtaisesti lähtenyt käyntiin kovinkaan vauhdikkaasti, eikä niin innokkaasti syksyllä 2002, kun astuin sisään (---) ammattikorkeakoulun ovesta. Minua edelleen kismitti se, etten ollut päässyt opiskelemaan opettajaksi. Alussa en tiennyt mitä tulevaisuudeltani ja opinnoiltani haluaisin, joten ensimmäiseen hopskirjoitelmaan piti näin ollen vain valita jotain. (---) Ensimmäistä kirjoitelmaa verratessa tämän hetken tilanteeseen on oikeastaan kaikki muuttunut. (---) Kokonaisuudessaan tämä koulutus on saanut minut ymmärtämään asioita paremmin, laajemmin sekä useammasta näkökulmasta, mutta yhtään tiettyä kurssia en osaa nimetä. (Tyypikompositio 4)*
- *Puolen vuoden jälkeen kävin HOPS-keskustelun (---) hän sai minut tajuamaan, kuinka tärkeitä asioita olin opiskelemassa, vaikka joskus päätyisinkin opettajaksi. (---) Mieleen juolahti myös mahdollisuus lukea erityispedagogiikkaa, sillä olin kiinnostunut vammaisten kanssa työskentelystä. Näin ollen opettajahaaveita ei ole kokonaan heitetty roskakoriin, mutta nyt minulla on uusia näkökantoja asiaan (Selonteko 10)*

Henkilökohtainen opinto-/ oppimis-/ opetus-/ opiskelu-, kehittymissuunnitelma /-ohjelma / -sopimus

- Rajattu / kapea hops
- Avoin / laaja hops
(Laitinen 1994)
- Opinto- /
kompetenssiperustainen hops
(Ansela & Haapaniemi 2006)
- Hops oppimisjärjestelyjen
tukena
- Työelämän tarpeista lähtevä
hops
- Hops elämän jäsentäjänä
(Jalava, Lehtinen & Palonen 1997)
- Learning contracts, USA
(Knowles 1986)
- Personal learning plan, UK
(Challis 2000)
- HE Progress File, UK (QAA 2001)
-Transcript
-Personal development records
-Personal development planning
- Professional, academic and
employment model , UK (Clegg &
Bradley 2006)
- El proyecto personal, Espanja
(Rodriquez-Moreno 2002)
- Educational and life plans,
USA (Creamer 2000)

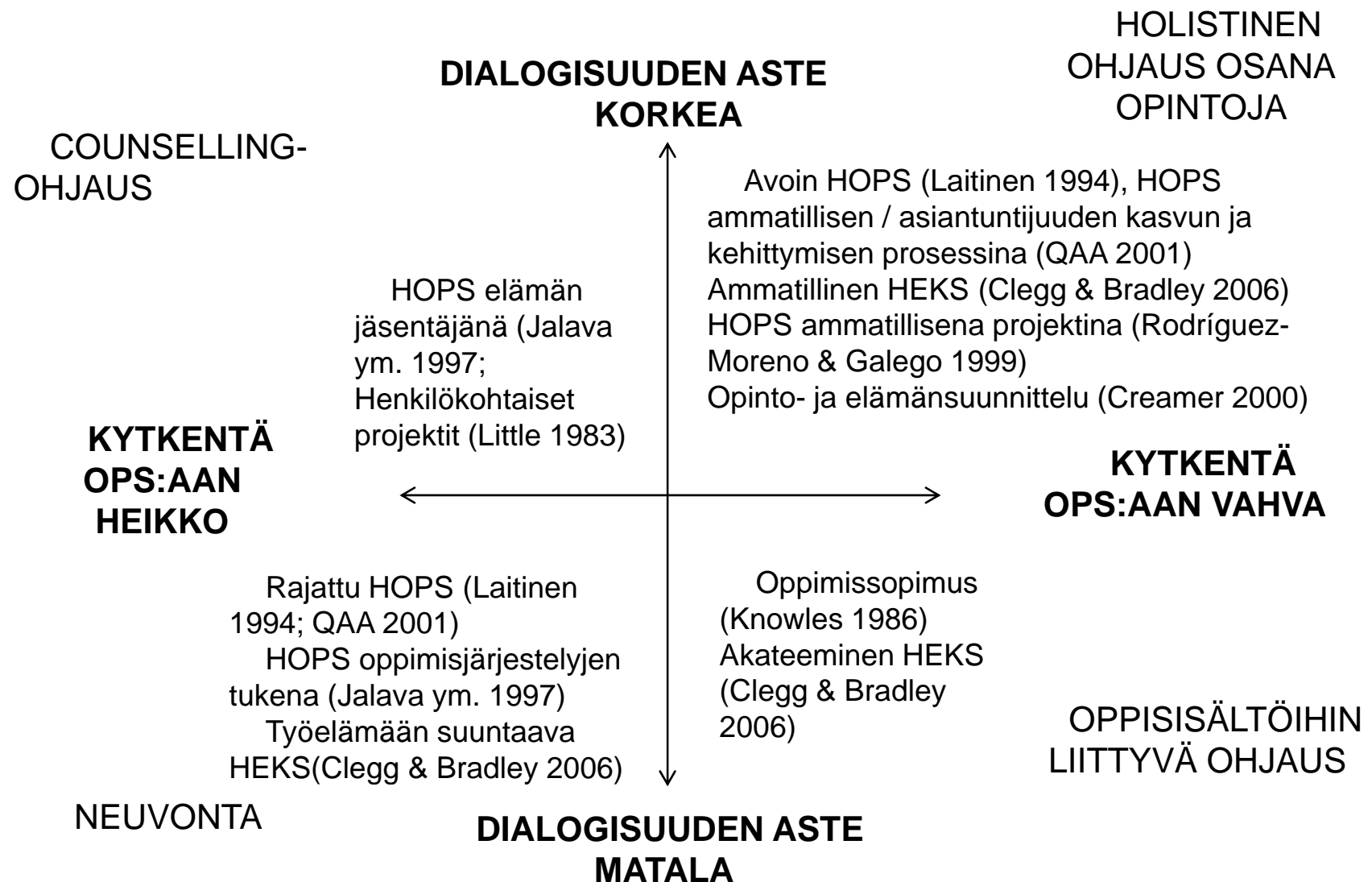
Keskinäiset suhteet?

- **AHOT** = aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
- **HOPS** = henkilökohtainen opintosuunnitelma
- **PORTFOLIO**
- Näytöt, henkilökohtaistaminen, yksilöllistäminen, korvaaminen, hyväksilukeminen, HOJKS, kompetenssit, arviointi...

Holistinen opiskelijakeskeinen ohjausmalli (van Esbroeck & Watts 1998)

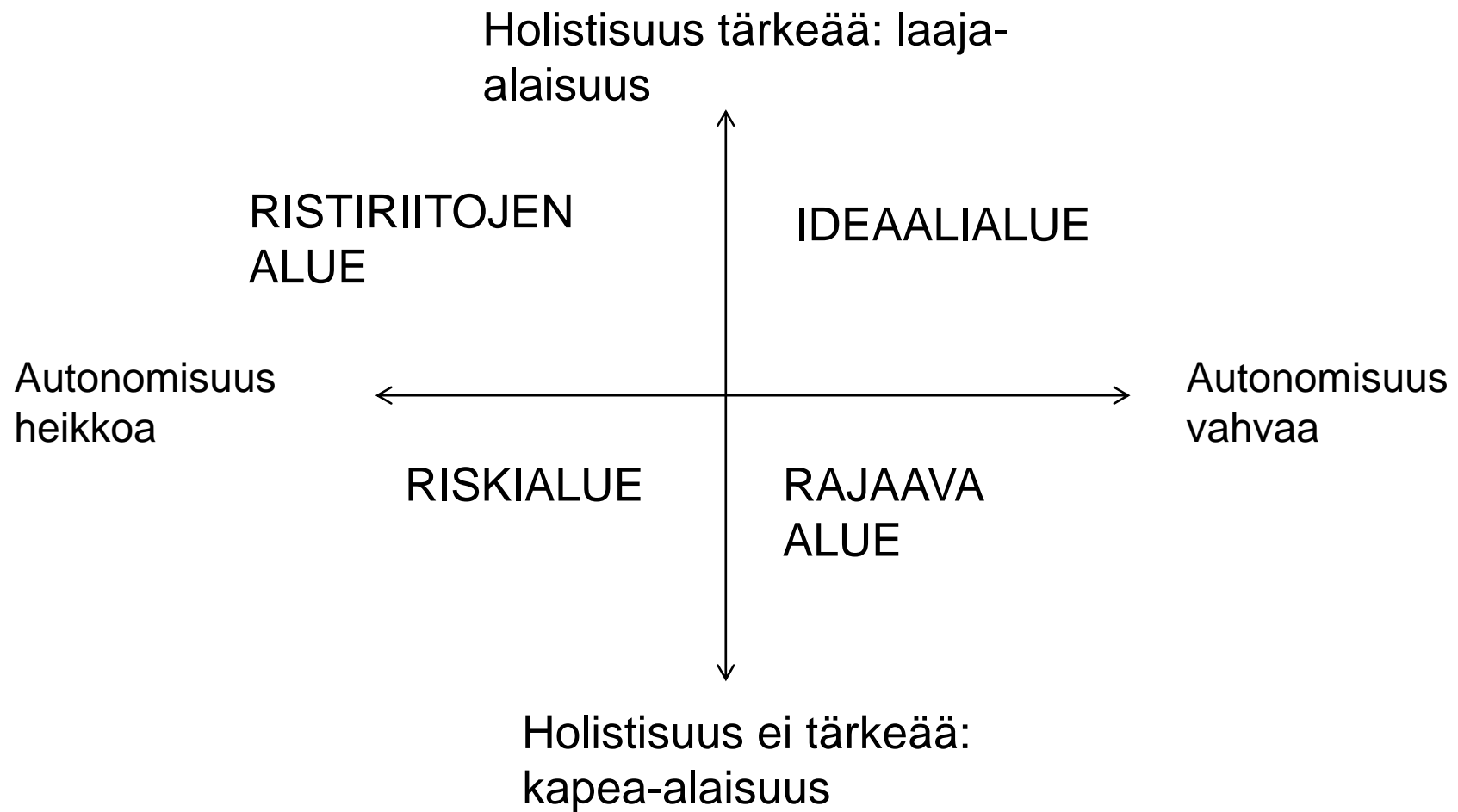
Ohjausvyöhykkeet opiskelijan tarpeen ja ohjaajan osaamisen mukaan: opettaja, opettajatuutori, opiskelijatuutori, opinto-ohjaaja, oppilaitoksen yht. palvelut (psykologi, terveydenhoitaja, erityisopettaja), oppilaitoksen ulkopuoliset palvelut

Hops pedagogisen ohjauksen kentässä (Annala 2007)

Hopsin merkitykset?

- korkeakouluopiskelussa prosessina rakennetun hopsin hyödyt ovat ilmeiset opintojen suunnittelun, oppimisen ja opiskelun jälkeisen ajan osalta
- hopsin merkitys vaihtelee opiskelijakohtaisesti
- hops itsessään ei tuota ammatillista kasvua ja kehittymistä, vaan kyse on rinnakkaisista, toisiaan täydentävistä ja toisiaan muokkaavista prosesseista
- hops on toimiva ja merkityksellinen silloin, kun se on kytketty kokonaisvaltaisesti pedagogiseen suunnitteluun ja käytänteisiin.

Autonomisuus ja holistisuus ohjauksuhteessa (Annala 2007)

Tarve ja tarjonta

- **IDEAALIALUE:** *Ns. hops- keskustelut ovat tarpeellisia ja niitä on riittävästi.* (Päätösarviointi 2005, 2. vuoden opiskelija)
- **RAJAAVA ALUE:** *Vuosittain on myös kehoitettu varaamaan ohjausaika hopsia varten, mikä on mielestäni hyvä juttu, jotta kaikilla on edes periaatteellinen mahdollisuus hakea ohjausta* (Päätösarviointi 2005, 3. vuoden opiskelija)
- **RISTIRIITOJEN ALUE:** *Itse kaipaisin enemmän henkilökohtaista ohjausta. Yksi HOPS -keskustelu vuodessa ei ole riittävä. Varmasti ohjausta saa jos hakee, mutta opettajat vaikuttavat joskus niin kiireisiltä ettei heitä viitsi vaivata...* (Päätösarviointi 2005, 2. vuoden opiskelija)
- **RAJAAVA ALUE / RISKIALUE:** *Kehityskeskusteluissa en ole käynyt, en ole kokenut niitä tarpeellisiksi. Olen tehnyt päätökset itse opiskelujeni suhteen.* (Päätösarviointi 2005, 3. vuoden opiskelija)

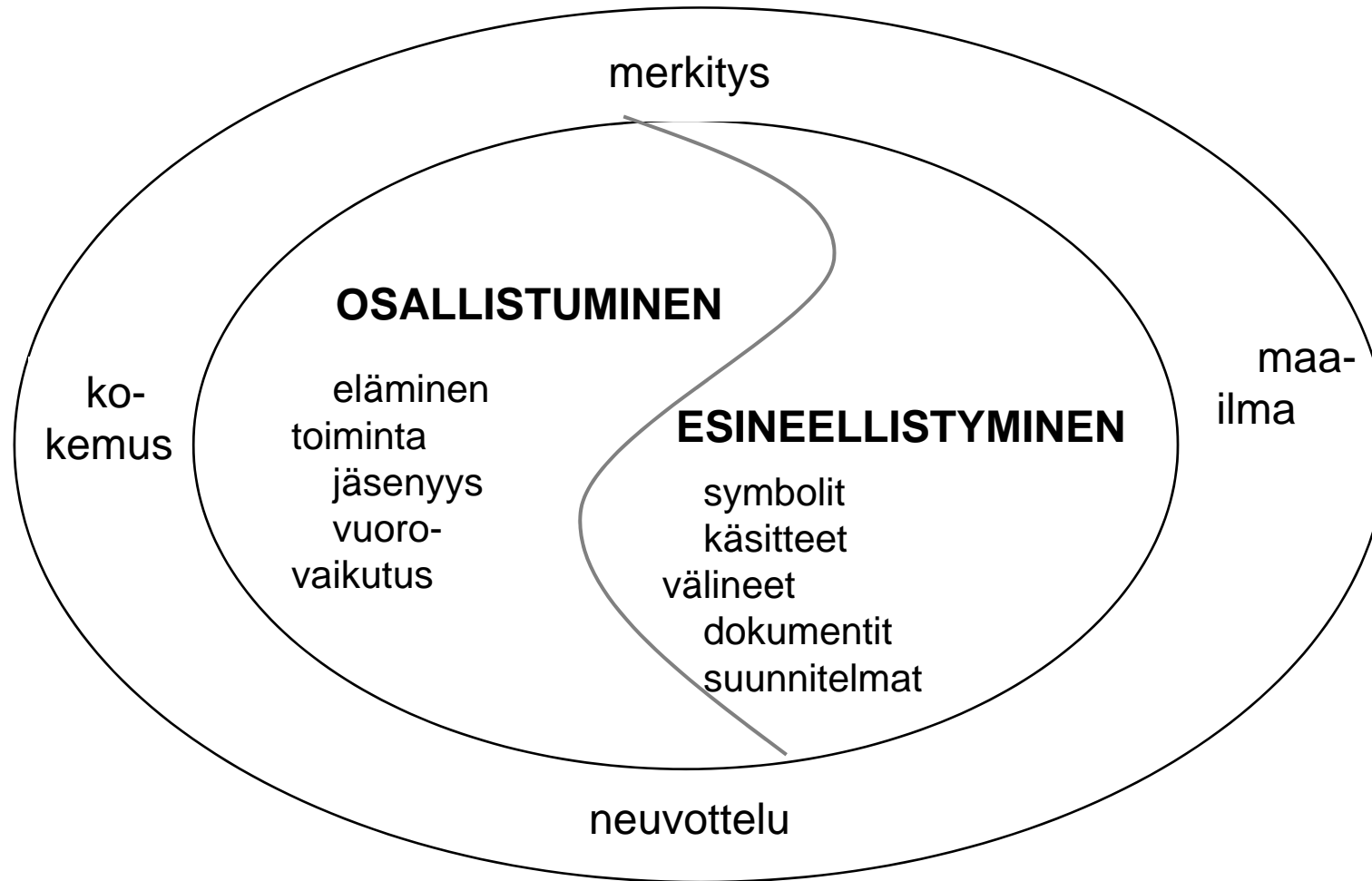
Hopsin ohjauksen merkitykset?

- hopsin ohjauksen integroinnilla pedagogisiin käytänteisiin voidaan parhaimmillaan palvella sekä opiskelijaa että ohjaajaa itseään
- henkilöstön myönteinen suhtautuminen opiskelijoiden ohjaamiseen tulkitaan opiskelijoiden arvostamiseksi ja kunnioittamiseksi
- hopsin ohjauksen normatiivisuus nähdään myönteisenä resurssina, vaikka ohjauksen tarve vaihtelee opiskelijakohtaisesti; normatiivisuus tukee epävarmoja, hitaasti eteneviä ja keskeyttämistä harkitsevia opiskelijoita ilman leimaantumisen pelkoa
- ohjauksen tilan tai rakenteen luominen ei sinällään takaa ohjauksen osaamista tai ohjaavan suhteen syntymistä; ohjaajan soveltuvuus sekä halukkuus toimia ohjaajana olisi tärkeä ottaa huomioon ohjauksen järjestelyissä
- ohjaustyön kuormittavuus riippuu siitä, miten hopsin ohjaus on jäsennetty osaksi ohjaajan työnkuvaa ja miten hyvin keskinäisistä ohjauksen sopimuksista pidetään kiinni

Hopsin ohjauksen kehitystyö?

- pedagoginen kehitystyö on monimutkaista, kontekstisidonnaista ja hidasta
- pedagogisen yhteisön osallistuminen kehitystyön tavoitteiden asettamiseen sekä toimintakäytänteiden luomiseen vahvistaa sitoutumista ja motivoi toimintaan
- pedagogisen yhteisön arvot määrittävät millaiseen rooliin opettajat sijoittavat hopsin ohjauksen omassa työssään
- rakenteelliset uudistukset tai strategiset linjaukset eivät tuota uudistusta sinällään, vaan uudistus edellyttää yhteisön merkitysneuvotteluja, jotka etenevät hitaasti osallistumisen ja esineellistymisen rinnakkaisena prosessina.

MITEN EDETÄÄ?

- 1) KESKUSTELU: arvot, ohjaus, hops, työnjako, ...
- 2) DOKUMENTOINTI: ops, ohjaussuunnitelma, ...

Lähteet

- Ahola, S. & Olin, N. 2000. Yliopiston piilo-opetussuunnitelma. Eli tutkimus siitä, miten yliopistossa pärjää pelaamalla yliopistopeliä. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportti 54.
- Annala, J. 2007. Merkitysneuvotteluja hopsista ja sen ohjauksesta. Toimintatutkimus hopsin ja sen ohjauksen kehittämisestä korkea-asteen koulutuksessa. Acta Universitatis Tamperensis 1225. Tampere: Tampere University Press. Saatavilla sähköisenä osoitteesta <http://acta.uta.fi/teos.phtml?10951>
- Annala, J. 2008. Osaajia ja kehittäjiä työelämään – kohti kompetenssiperustaista korkeakouluohjausta. Referoitu artikkeli. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 4 / 2007.
- Ansela, M. & Haapaniemi, T. 2006. Mistä on hyvät yliopisto-opiskelijan hopsit tehty? Teoksessa M. Ansela, T. Haapaniemi & J. Jäntti (toim.) Laatonäkökulmia yliopisto-opiskelijan hopsiin. Oppimiskeskus. Kuopion yliopisto.
- Challis, M. 2000. AMEE Medical education guide n:o 19. Personal learning plans. Medical Teacher 22 (3), 225–236.
- Clegg, S. & Bradley, S. 2006. Models of personal development planning: practice and processes. British Educational Research Journal 32 (1), 57–76.

- Creamer, D.G. 2000. Use of theory in academic advising. Teoksessa V.N. Gordon, W.R. Habley & Associates. Academic advising. A comprehensive handbook. San Francisco: Jossey-Bass & NACADA, National Academic Advising Association, 18–34.
- Ender, S.C., Winston, R.B., Jr, & Miller, T.K. 1984. Academic advising reconsidered. Teoksessa R.B. Winston, Jr., T.K. Miller, S.C. Ender, T.J. Grites & associates. Developmental academic advising. Addressing students' educational, career and personal needs. San Francisco: Jossey-Bass, 3-34.
- van Esbroeck, R. & Watts, A.G. 1998. New skills for a holistic career guidance model. International Careers Journal, June. Tulostettu 26.11.2001 <http://www.careers-cafe.com/archive.php3>.
- Jalava, J., Lehtinen, E. & Palonen, T. 1997. Opsista hops. Käsikirja ja juonnettu kirjallisuusluettelo oppimisen ohjaajalle. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja.
- Knowles, M. S. 1986. Using learning contracts. Practical approaches to individualizing and structuring learning. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Laitinen, A. 1994. Joustava opettajuus muuttuvissa konteksteissa. Opiskelun itseohjautuvasta etenemisestä ammatillisessa opettajankoulutuksessa. Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun selvityksiä ja puheenvuoroja 3.
- Little, B. 1983. Personal projects: A rationale and method for investigation. Environment and Behavior 15, 273–305.

- Mäkinen, J. & Olkinuora, E. 2002. Mitä mielessä yliopisto-opiskelun alkumetreillä? Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden yleisorientaatiot. *Kasvatus* 33 (1), 21–33.
- Mäkinen, J., Olkinuora, E. & Lonka, K. 2002. Orientations to studying in Finnish higher education – comparison of study orientations in university and vocational higher education. Teoksessa E. Pantzar (toim.) *Perspectives on the age of information society*. Tampere: Tampere University Press, 51–59.
- Mäkinen, J., Olkinuora, E. & Lonka, K. 2004. Students at risk: students' general study orientations and abandoning/prolonging the course of studies. *Higher Education* 48 (2), 173–188.
- QAA, Quality Assurance Agency for Higher Education, 2001. Guidelines for progress files. Tulostettu 12.4.2006
- <http://www.qaa.ac.uk/academicinfrastructure/progressFiles/guidelines/progress2001.pdf>
- Rodríguez-Moreno, M.L. & Gallego, S. 1999. El proyecto profesional, herramienta de intervención en la función tutorial universitaria. *Revista Española de Orientación y Psicopedagogía* 10, 179–192.
- Tuttle, K.N. 2000. Academic advising. *New Directions for Higher Education* 111, 15–25.
- Wenger, E. 2003. *Communities of practice. Learning, meaning and identity*. Julkaistu alunp. 1998. New York: Cambridge University Press.